

บทที่ 6

ความรู้พื้นฐานการนิเทศการศึกษา

มีผู้กล่าวว่า การสอนนักกฎหมายต้องสอนความรู้คุณธรรม เช่นเดียวกันกับนักวิทยาศาสตร์ ส่วนการจะสอนครูนั้นต้องสอนด้วยเทคนิควิธีการสอนและบวกด้วยคุณธรรมจึงจะสมบูรณ์ ทำไม่ต้องสอนเทคนิควิธีการสอน เพราะว่าส่วนใหญ่การเรียนรู้มักจะสอนด้วยการบรรยาย บอกเล่า ซึ่งไม่ได้เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักเรียนเลย ครูมักจะเข้าใจเอาเองว่าครูมีหน้าที่ในการสอนหนังสือให้จบๆ แค่นั้นก็เพียงพอแล้ว แต่ครูไม่ได้สอนคนจึงทำให้นักเรียนขาดคุณภาพ ขาดการเรียนรู้ ครูไม่ได้สร้างให้พวกเขาก่อเกิดกระบวนการทางความคิด รู้จักวิเคราะห์ และความมีเหตุมีผลรวมถึงระบบคุณธรรม

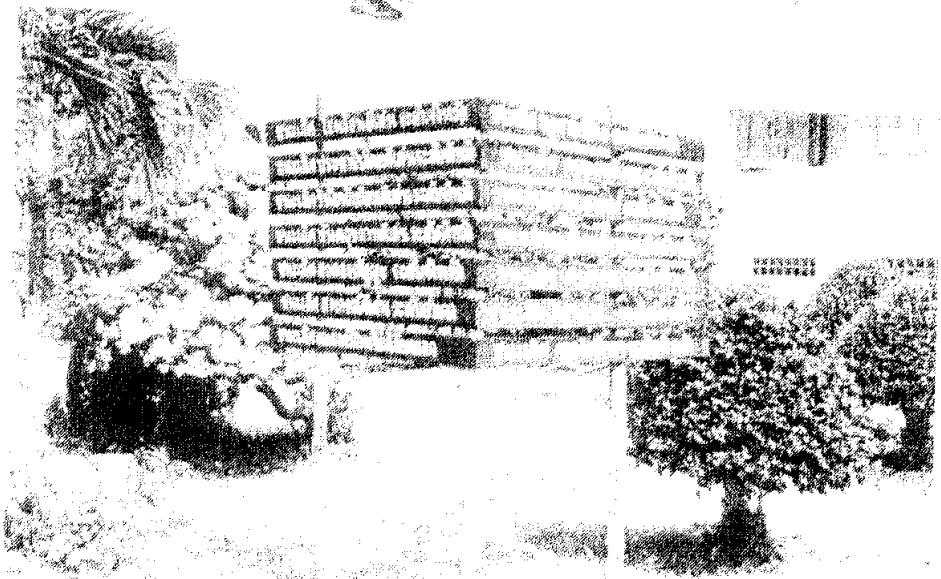
การจัดการศึกษาเป็นงานที่ละเอียดอ่อน ขับช้อน มีส่วนสำคัญกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี ซึ่งเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ครูจึงต้องปรับปรุงพัฒนาเทคนิควิธีการเรียนการสอนให้ naïve และทันสมัยเสมอ

เมื่อกล่าวถึงการศึกษาจะต้องนึกถึงโรงเรียน ครู นักเรียน การสอน นักเรียน เป็นผลผลิตของการศึกษา คุณภาพของนักเรียนเป็นตัวปัจจัยคุณภาพของการศึกษา ครู เป็นผู้มีบทบาทที่สำคัญในการสร้างคุณภาพของนักเรียน เป็นผู้ถ่ายทอดการเรียนรู้จากครูไปสู่นักเรียนที่เราเรียกว่าวิธีสอน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 การจัดการศึกษา ต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียน มีความสามารถที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพ

ส่วนมาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

2. ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเชิญ สถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการฝรั่งอย่างต่อเนื่อง

4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วน สมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน อำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ

6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือ กับบุคลากร ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

จะเห็นว่าการจัดการศึกษาที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่จะทำอย่างไรจึงได้ คุณภาพดังที่กล่าวอภิมาเป็นทั้งนามธรรมและรูปธรรม ให้พากขาเหล่านี้เป็นคนดี มีความรู้ สามารถประกอบอาชีพได้ และมีชีวิตที่ดีอยู่ในสังคม เป็นต้น

ครอบครัวเป็นสังคมหน่วยแรก ที่จะให้การฝึกฝนอบรมสั่งสอน ความรู้ความคิด กิริยามารยาท การมีระเบียบวินัย และอื่นๆ แต่เท่านั้นคงไม่เพียงพอแล้ว เพราะแต่ละคน จะต้องออกไปประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัว ให้สามารถอยู่ในสังคมได้ สร้างความมั่นคง ในเรื่องเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และอื่นๆ เพื่อให้เป็นประเทศที่ได้รับการพัฒนา

ครูจึงเป็นบุคคลสำคัญที่จะถ่ายทอดความรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ ต่างๆ ให้กับนักเรียน เพราะฉะนั้นครูจึงต้องได้รับการพัฒนา ฝึกฝน อบรมในรูปแบบต่างๆ เพื่อเรียนรู้เทคนิคกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้หลากหลาย

อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนการสอนนั้น ครูจะสอนในรูปแบบเดิมๆ คือ Chalk and Talk ถึงแม้จะมีระบบการนิเทศ แต่การนิเทศการศึกษาแบบเดิมอยู่ในรูปของบุคคลที่ผู้นิเทศก์จะใช้อ่านจากของตนสั่งให้ครูปฏิบัติตามคำแนะนำ โดยผู้นิเทศก์จะ

ทำหน้าที่เปรียบเสมือนเป็นครูของครูอีกทีหนึ่ง ซึ่งจะทำการตรวจสอบการปฏิบัติงานของครูโดยใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนและการสอนของครูในภาพรวม ปัจจุบันการนิเทศการศึกษาได้มีการเปลี่ยนแปลงโดยนำเอาวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการนิเทศมากขึ้น สนับสนุนให้ครูหรือผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองเพื่อปรับปรุง การเรียนการสอนให้ดีขึ้น

ความหมายของการนิเทศการศึกษา

การนิเทศเป็นงานสำคัญอย่างหนึ่งของการบริหารการนิเทศไม่ใช่งานที่จะคอยจับผิดในการสอนของครู-อาจารย์ แต่หากเป็นงานที่จะต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจกันในทุกๆ ฝ่ายในการดำเนินการสร้าง แนะนำ และปรับปรุงคุณภาพของการสอนให้มีประสิทธิภาพ

ผู้บริหารจำเป็นต้องเข้าใจความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

การนิเทศ หมายถึง การชี้แจง การแสดง การจำแนก

การศึกษา หมายถึง การเล่าเรียน การฝึกฝนและการอบรม

การนิเทศการศึกษา หมายถึง การชี้แจง การแสดง หรือการจำแนกเกี่ยวกับ การเล่าเรียน การฝึกฝน และการอบรม มีนักการศึกษาให้ความหมายเกี่ยวกับการนิเทศไว้หลายท่าน แต่จะนำเสนอเป็นเพียงบางท่าน ดังนี้

สังค. อุทرانันท์ (2531) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษา คือกระบวนการการทำงานร่วมกับครู และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งสัมฤทธิ์ผลอันสูงสุด ในการเรียนของนักเรียน

กู๊ด (Good, 1959) ให้ความหมายการนิเทศการศึกษาว่า หมายถึง ความพยายามทุกอย่างของเจ้าหน้าที่ผู้จัดการศึกษาในการแนะนำครู หรือบุคคลอื่นที่ทำงานเกี่ยวกับการศึกษา ให้รู้จักวิธีปรับปรุงงานสอน ช่วยให้เกิดความอุ่นใจทางวิชาชีพ ทางการศึกษา ช่วยในการพัฒนาครู ช่วยในการเลือกและปรับปรุงวัสดุประสงค์ของการศึกษา

คาร์ล ดี. กลิกแมน (Carl D. Glickman, 1985) ได้ให้ความหมายของการนิเทศไว้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง หน้าที่ของทางโรงเรียนที่จะต้องปรับปรุงการสอน รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือโดยตรงกับครู (Direct Assistance to Teachers) การพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development) การให้บริการเสริมวิชาการ (Inservice

Training) การพัฒนากลุ่ม (Group Development) และการสนับสนุนให้ครูทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น สำหรับความหมายของผู้นิเทศก์ (Supervisor) นั้น กลิคแมน ได้ให้ความเห็นว่า ผู้นิเทศก์จะต้องเป็นบุคคลที่มีส่วนรับผิดชอบงานการนิเทศซึ่งเป็นงานหลักของตน ผู้นิเทศก์ที่ดีนอกจากจะมีสติปัญญาดีแล้ว เขายังจะต้องมีองค์ประกอบในด้านต่างๆ คือ ความรู้ (Knowledge) ทักษะด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Skills) และทักษะเฉพาะด้าน (Teachnical Skills) เป็นต้น

ในขณะที่เบอร์ตันและบาร์คเนอร์ ให้ความหมายการนิเทศการศึกษาได้อย่างน่าสนใจว่า เป็นกลไกของผู้เชี่ยวชาญในการให้บริการเกี่ยวกับการปรับปรุงการสอน โดยขอความร่วมมือจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาหลายฝ่าย เพื่อก่อให้เกิดความมองงามและพัฒนาแก่เด็ก

จากการความหมายของการนิเทศการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น มีประเด็นสำคัญพอสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาเป็น “กระบวนการ” ในการทำงานร่วมกันระหว่าง ผู้นิเทศก์กับผู้รับการนิเทศ การนิเทศการศึกษา เป็นการพัฒนาคุณภาพของนักเรียน โดยผ่านตัวกลางคือครูและบุคลากรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องทางการศึกษา ไวล์และโลเวล (Wiles and Lovell, 1975) ได้กล่าวว่า “ศึกษานิเทศก์คือบุคคลที่หน่วยงานมอบหมายให้ทำหน้าที่ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเพื่อปรับปรุงคุณภาพในการเรียนของนักเรียน” ดังนั้น “การนิเทศการศึกษา คือ กระบวนการทำงานร่วมกันกับครู และบุคลากรอื่น ทางการศึกษา เพื่อให้ได้มาผลลัมภ์ที่อันสูงสุดในการเรียนของนักเรียนนั่นเอง”

ปัจจุบันการนิเทศการศึกษาได้รับการเอาใจใส่และมีความสำคัญมากขึ้น การนิเทศการศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) เน้นการพัฒนาคุณภาพคน กระทรวงศึกษาธิการจึงได้สนับสนุนโดยนโยบาย โดยจัดทำแผนขึ้นเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน เพราะจะพัฒนาคน ต้องพัฒนาการศึกษาให้เป็นระบบ การปฏิรูปการเรียนการสอนเป็นแผนงานอย่างหนึ่ง เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ครุซึ่งเป็นผู้ถ่ายทอดกลยุทธ์ต่างๆ ให้แก่นักเรียน จำเป็นจะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถสามารถในการบวนการต่างๆ อีกทั้งความเปลี่ยนแปลงในการดำรงชีวิตในสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว วิทยาการใหม่ๆ และเทคโนโลยีต่างๆ ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตและการงานอย่างมากmany การศึกษาจึงมีส่วนสำคัญ

ในการพัฒนาเยาวชนและผลเมืองของชาติให้สอดคล้องกับสภาพการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน เพื่อเป็นพื้นฐานการดำเนินชีวิตในอนาคตได้ดียิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม การนิเทศการศึกษาคงจะมีได้หยุดนิ่งอยู่แต่เพียงแค่นี้ ภารกิจของการนิเทศทางการศึกษายังคงจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาต่อไปไม่สิ้นสุด ดังนั้น หลักการสำคัญของการนิเทศการศึกษาในปัจจุบันจะยังคงเน้นอยู่ที่การให้ความช่วยเหลือโดยตรงแก่ครูหรือผู้สอนเพื่อให้เป็นครูที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ และการพัฒนาสิ่งแวดล้อมต่างๆ ทางกายภาพที่จะช่วยให้ครูได้รับความรู้ความเข้าใจสิ่งเหล่านี้มากขึ้น ซึ่งดังกล่าวจะทำให้นักเรียนที่เป็นเป้าหมายหลักของการเรียนการสอน ได้รับผลประโยชน์อันยิ่งใหญ่จากการสอนของครู รวมทั้งการบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของทางโรงเรียนที่ได้ตั้งไว้ทุกประการ

ผู้ให้การนิเทศจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่จะสร้างความรู้ เทคนิคิวิธีต่างๆ เกี่ยวกับการสอนให้กับครูแล้ว ยังต้องร่วมกันพัฒนาหลักสูตร การให้บริการเสริมทักษะ ด้านวิชาการ การพัฒนางานเป็นกลุ่ม รวมทั้งสนับสนุนครูให้ทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติ การเพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

จะเห็นว่าการส่งเสริมงานทางด้านวิชาการซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้นิเทศ แล้วการที่ผู้นิเทศจะทำงานประสบความสำเร็จได้ดีนั้น ผู้นิเทศยังจะต้องมีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี เพื่อสร้างครรัทธาในวิชาชีพที่มีต่อกัน

ความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

ผู้บริหารโรงเรียน ศึกษานิเทศก์ ต่างก็มีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกันในการบริหารงานวิชาการก็คือ การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด การนิเทศการศึกษาจะประสบผลสำเร็จและได้รับประโยชน์สูงสุดต่อการจัดการเรียนการสอนได้ก็ต่อเมื่อผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ ครู-อาจารย์ เห็นความสำคัญของการนิเทศ ขณะที่ระบบที่ใหม่ยังต้องมีพระอุปัชฌาย์ที่เป็นผู้แนะนำดูแลให้การอบรมสั่งสอนให้ประพฤติอยู่ในธรรม ตามรอยพระพุทธศาสนา ไม่ออกนอกลู่นอกทาง เช่นเดียวกับนักกีฬาที่ต้องมีโค้ชที่มีความสามารถเช่นเดียวกัน เป็นต้น

ความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาที่แท้จริงมีดังนี้

1. พัฒนาคน การนิเทศการศึกษาช่วยในการพัฒนาคน ดังนี้

- 1.1 เข้าใจวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการศึกษา
- 1.2 พัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ
- 1.3 ครุ丹เนินการสอนตามหลักสูตรและบรรลุผลตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้
- 1.4 ครุเข้าใจความต้องการของเด็กและปัญหาต่างๆ
- 1.5 สร้างขวัญและกำลังใจ และการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ
- 1.6 ครุใช้ความสามารถอย่างเต็มที่และพัฒนาการสอนให้ดียิ่งขึ้น
- 1.7 ช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน และช่วยวางแผนคนสอนให้เหมาะสม

2. พัฒนาการนิเทศการศึกษาสร้างสรรค์วิธีการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ยิ่งขึ้น ดังนี้

- 2.1 ครุสอนได้ตรงตามหลักสูตร และได้ผลตามที่หลักสูตรมุ่งหมาย
- 2.2 พัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็น
- 2.3 เพื่อรักษา ส่งเสริม ควบคุมคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาในทุกระดับชั้น
- 2.4 ส่งเสริมให้ครุมีโอกาสศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ อาทิเช่น
 - 2.4.1 ส่งเสริมให้เข้าร่วมประชุม
 - 2.4.2 การจัดอบรม Work Shop สัมมนาปัญหาต่างๆ
 - 2.4.3 ไปเยี่ยมชมศูนย์ทดลองต่างๆ
 - 2.4.4 จัดกิจกรรมต่างๆ ให้ครุมีโอกาสพบปะสัมมาร์ตในด้านวิชาการ
 - 2.4.5 ทำการทดลองหลักสูตร หนังสือ และวิธีสอน
 - 2.4.6 ส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดทางการศึกษา

3. พัฒนาความสัมพันธ์ครู : โรงเรียนและประชาชน การนิเทศการศึกษา ส่งเสริมและนำครุให้มีความสัมพันธ์กับชุมชน ดังนี้

- 3.1 สร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครู นักเรียน และผู้ปกครอง
- 3.2 ส่งเสริมให้ครุมีโอกาสร่วมกิจกรรมต่างๆ ของประชาชน
- 3.3 ส่งเสริมให้มีสมาคมครุผู้ปกครองขึ้นในโรงเรียน

3.4 ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างครูผู้ปักทองในการแก้ปัญหาต่างๆ

ทางการศึกษา

3.5 ส่งเสริมให้ประชาชนสนใจกิจกรรมของโรงเรียน

3.6 จัดทำโรงเรียนเป็นศูนย์ของประชุม

3.7 ส่งเสริมให้รับผิดชอบและมีส่วนในการนำประชุม

บริการ และ จัต但我 “ได้สรุปความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ 4 ข้อ คือ

1. การส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าทางอาชีพ ได้แก่

1.1 การประชุมต่างๆ

1.2 การจัดอบรมแบบ Work Shop สัมมนาปัญหาต่างๆ

1.3 การไปเยี่ยมชมศูนย์ทดลองต่างๆ

1.4 การจัดกิจกรรมต่างๆ ให้ครูได้มีโอกาสพบปะสัมมาร์ต์ในด้านวิชาการ

1.5 ทำการทดลองหลักสูตร หนังสือ และวิธีสอน

2. การส่งเสริมความองกงามของครู ได้แก่

2.1 ส่งเสริมให้ครูได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ

2.2 ส่งเสริมการทดลองกิจกรรมต่างๆ ที่ครูสนใจอยากระการทำ

2.3 เปิดโอกาสให้ครูได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกของสมาคมต่างๆ ที่เกี่ยวกับอาชีพ (professional association)

2.4 ส่งเสริมให้ครูที่มีความสามารถพิเศษในงานได้ทางหนึ่งโดยเฉพาะ

2.5 ส่งเสริมให้ครูได้ใช้ประโยชน์

2.6 ให้มีโอกาสได้สัมมนา

2.7 เปิดประชุม อบรม เพื่อศึกษาปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับการสอน

2.8 ทำการสาธิตการสอนที่ดีให้แก่ครู

2.9 ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนครู และการสัมมนาระหว่างโรงเรียนต่างๆ

3. การส่งเสริมแนะนำครูและส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและประชุมคุณ

ได้แก่

3.1 ส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครู นักเรียน และผู้ปักทองประชุมในประชุมของตน

- 3.2 ส่งเสริมให้ครูมีโอกาสร่วมกิจกรรมต่างๆ ของประชาชน
- 3.3 ส่งเสริมให้มีสมาคมครูผู้ปักธงขึ้นในโรงเรียน
- 3.4 ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างครูผู้ปักธงในการแก้ปัญหาต่างๆ ทางการศึกษา
- 3.5 ส่งเสริมให้ประชาชนสนใจในกิจกรรมของโรงเรียน
- 3.6 จัดทำโรงเรียนให้เป็นศูนย์ของประชาชน
- 3.7 ส่งเสริมให้รับผิดชอบและมีส่วนในการนำในประชามนั้น

ความจำเป็นของการนิเทศการศึกษา

การจัดการศึกษาทุกระดับเป็นภารกิจสำคัญยิ่งของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษา จำเป็นต้องศึกษาเรียนรู้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น เมื่อประสบปัญหาจะสามารถแก้ไขปัญหาได้ถูกต้อง ดังนั้น การบริหารการศึกษาจึงจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการนิเทศการศึกษาเข้ามาช่วยเหลือ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพราะการจัดการศึกษาในบางครั้งก็ไม่สามารถที่จะแก้ไขได้ด้วย จำเป็นต้องอาศัยผู้อื่นเข้ามาช่วยเหลือแนะนำ การนิเทศการศึกษาจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาทางการศึกษาได้ นักการศึกษา นักวิชาการ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาว่า มีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษา

เป็นที่กล่าวกันอยู่เสมอว่า ถ้าเราสามารถจะหาครูผู้ที่มีความรู้ความสามารถสามารถเข้ามาสู่ระบบการศึกษาได้แล้ว ยังจำเป็นอีกหรือไม่ที่จะต้องมีการนิเทศการศึกษา ได้มีผู้อภิปรายกันอย่างกว้างขวางว่า ยังมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้ คือ

1. กระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคม (Social Change) ผู้นิเทศก์หรือศึกษานิเทศก์ต้องทำตัวเป็นตัวการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา โดยทำการร่วมกับครูอาจารย์ คณะครุ คณะบุคคล ตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกษตรเป็นสังคมอุดสาหกรรม การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรในระดับต่างๆ เช่น ผลกระทบ มัธยม และวิทยาลัยครุ เป็นต้น

2. สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปทุกขณะ การศึกษาจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วย ศึกษานิเทศก์จึงเป็นตัวแทนการเปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในองค์การที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

3. ความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ เพิ่มขึ้นโดยไม่หยุดยั้ง แม้แนวความคิดในเรื่อง การเรียนการสอนก็เกิดมีขึ้นมาใหม่อยู่ตลอดเวลา จำเป็นที่ครูจะต้องดิดตามศึกษาให้มี ความรู้ทันสมัยอยู่เสมอ แต่เนื่องจากภาระหน้าที่ในงานสอนมีอยู่มาก ศึกษานิเทศก์จึง เป็นฝ่ายต้องรับผิดชอบช่วยเหลือในเรื่องนี้

4. มาตรฐานการศึกษา (Standardization) ใน การรักษามาตรฐานของการ ศึกษานั้น ต้องอาศัยผู้ชำนาญ โดยเลือกมาจากผู้ที่มีความรู้มาทำงาน และช่วยนิเทศ ความรู้ใหม่ให้แก่ครูประจำการ ให้มีความคิดกว้างไกล

สุวรรณ์ ศรีพหล และคณะ (2524) กล่าวไว้ว่า การนิเทศการศึกษามุ่งเพื่อให้ การศึกษาบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ โดยการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ สำหรับการนิเทศการศึกษาในประเทศไทย ได้รับอิทธิพลมาจากการบันนิเทศการ ศึกษาของสหรัฐอเมริกาเป็นส่วนมาก ระบบการศึกษาของไทยเกิดขึ้นจากความต้องการ ปรับปรุงโรงเรียนตามแนวการศึกษาแบบใหม่ และในขณะเดียวกัน การศึกษาได้มีการ ปรับปรุงและวิวัฒนาการไปข้างหน้า ทั้งทางด้านวิธีการเรียนการสอน การใช้เทคโนโลยี เพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอน และการบริหารการศึกษา

สังด อุทرانันท์ (2529) เน้นว่า การนิเทศการศึกษาได้มุ่งพัฒนาคน การ นิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการทำงานร่วมกับครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ ครูและบุคลากรเหล่านั้นได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น เนื่องจากการนิเทศได้มีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่นักเรียน ซึ่งเป็นผลผลิตจากการสอนของครูและบุคลากรทางการ ศึกษา

ความจำเป็นในการรักษามาตรฐานการศึกษา การศึกษาของประเทศไทยไม่อาจ รักษา มาตรฐานไว้ได้ ถ้าขาดบุคลากรที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลระบบการเรียนการสอน ในโรงเรียน การรักษา มาตรฐานของการศึกษาที่จะกล่าวถึงนี้มองในแง่มุมของ การศึกษา ในทศวรรษที่แล้วและปัจจุบัน ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การจัดการนิเทศการศึกษาตามความ จำเป็นในลักษณะนี้ ส่วนใหญ่จัดกระทำโดยผู้นิเทศภายนอก ซึ่งได้แก่ ศึกษานิเทศก์ เพื่อควบคุมและรักษา มาตรฐานการศึกษาของประเทศไทย

บทบาทและหน้าที่ของผู้นิเทศก์

คำว่าบทบาทและหน้าที่ มีความหมายใกล้เคียงกันมาก แต่ในพจนานุกรมฉบับ ราชบัณฑิตยสถาน (2525) ได้ให้ความหมายดังนี้

บทบาท หมายถึง การกำหนดหน้าที่ที่กำหนดไว้
หน้าที่ หมายถึง กิจที่ควรทำ กิจที่จะต้องทำ
บทบาทและหน้าที่ จึงหมายถึง กิจที่กำหนดให้ทำ

บทบาทและหน้าที่ของศึกษานิเทศก์เป็นกิจหรืองานที่กำหนดให้ศึกษา
นิเทศก์ทำ เนื่องจากงานของศึกษานิเทศก์ต้องเปลี่ยนแปลงตามพัฒนาการของครู
บทบาทและหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ต้องวิวัฒนาการไปด้วย ดังได้มีนักการศึกษา
ต่างๆ ได้เขียนกำหนดไว้

ในปี 2530 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ
ว่าด้วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา พ.ศ. 2530 (กรมสามัญศึกษา, 2530) ได้กำหนด
หน้าที่ของศึกษานิเทศก์ไว้ดังนี้

ศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา มีหน้าที่รับผิดชอบในการพัฒนาการเรียน
การสอนในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ดังต่อไปนี้

1. นิเทศบุคลากรในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ทั้งสายปฏิบัติการสอน
สายสนับสนุนการสอน และสายบริหาร

2. ให้คำปรึกษา และข้อเสนอแนะแก่โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ในการ
ปฏิบัติงานทั้งทางด้านวิชาการ การบริหาร ธุรการ การปักครอง การบริการ และ
อาคารสถานที่

3. ศึกษา ค้นคว้า สำรวจ ทดลอง วิจัย ในเรื่องที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน
ทั้งทางด้านวิชาการและการบริหารการศึกษา

4. พิจารณาปรับใช้หลักสูตร แบบเรียน หนังสือประกอบการเรียนการสอน
หรือแนวการสอนให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน และความต้องการของภูมิภาคต่างๆ

5. ผลิตคู่มือ เอกสารวิชาการ และวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน

6. ปรับปรุง ส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอนและการบริหารการศึกษา โดย
ใช้วัตกรรมทางการศึกษา

7. จัดประชุม อบรม สัมมนา ครุ อาจารย์ หรือผู้บริหารการศึกษา เพื่อส่งเสริม
งานวิชาการ

8. เมยแพร์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และผลการวิเคราะห์ วิจัย ที่เป็น
ประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของครูและผู้บริหาร

9. ติดตามและประเมินผลงานทางด้านวิชาการ
10. ประสานงานทางด้านวิชาการแก่น่วงงานทางการศึกษา และน่วงที่เกี่ยวข้อง
11. ดำเนินการส่งเสริมการนิเทศภายในโรงเรียน เพื่อให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน
12. ดำเนินการประสานงานและให้ความร่วมมือกับสำนักงานศึกษาธิการเขตสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด ตามโครงการ และงานพัฒนาต่างๆ ที่กระทรวงและกรมต่างๆ มอบหมาย และขอความร่วมมือไปยังเขตการศึกษาและจังหวัด
13. งานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย
ภายในขอบเขตหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ที่กำหนดไว้ดังกล่าวแล้ว ให้ศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา มีหน้าที่เฉพาะดังต่อไปนี้
 1. ดำเนินการวางแผนและประเมินผลงานของศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา และศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา จังหวัด
 2. ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง วิจัย เพื่อปรับปรุง พัฒนาที่จะช่วยเหลือ แนะนำแก่ปัญหา และส่งเสริมโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา ในด้านการบริหารงานวิชาการ งานธุรการ งานปกครอง งานบริการ งานอาคารสถานที่ และการเรียนการสอน
 3. ดำเนินการช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริมและเผยแพร่แนวปฏิบัติแก่โรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 2 ทั้งในด้านการบริหาร การบริการ อาคารสถานที่ และการเรียนการสอน
 4. ประสานการดำเนินงานกับศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ส่วนกลาง และศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา จังหวัด ใน การวิเคราะห์ปัญหาความต้องการและแนวทางแก้ปัญหา เพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา รวมทั้งประสานงาน การรายงานผล การนิเทศการศึกษาในภาพรวมของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา เสนอกรมสามัญศึกษา

จากอุดตึงปัจจุบัน บทบาทและหน้าที่ของศึกษานิเทศก์มีการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาตามสภาพแวดล้อมทางวิชาการตามยุคสมัย ศึกษานิเทศก์ต้องตื่นตัวและ

พัฒนาตัวเองอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้ตัวการสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาท หน้าที่ของศึกษานิเทศก์ ก็คือ การวิวัฒนาการของครุอาจารย์ที่ศึกษานิเทศก์ต้องไป นิเทศ การวิวัฒนาการด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีการสอน การเปลี่ยนแปลงของ หลักสูตร การเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายของกรม และความคาดหวังของกรมเจ้าสังกัดที่ ต้องการใช้ศึกษานิเทศก์ในบทบาทใหม่ ๆ

บทบาทหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ในอนาคต

การกิจข้องศึกษานิเทศก์โดยตลอดมา ขึ้นอยู่กับสภาพ วุฒิภาวะของครุ และ ผู้บริหาร ที่จะสนองตอบต่อการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาที่เปลี่ยนไป ตาม จันทสุนทร (2531) ได้ให้หัวหน้าบทบาทหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ในอนาคตว่า ขึ้นอยู่กับ

บทบาทหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ในอนาคต จากสภาพงานที่ต้องทำในปัจจุบัน และบทบาทหน้าที่คาดหวังจะต้องทำในอนาคตดังที่ได้กล่าวมาแล้ว สรุปได้ว่า ศึกษานิเทศก์ในอนาคตควรมีบทบาทที่สำคัญ ดังนี้

1. บทบาทในการส่งเสริมการนิเทศภัยใน เป็นบทบาทในระดับให้บุคลากร ทางการบริหารของโรงเรียนให้มีการนิเทศงานในหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพ

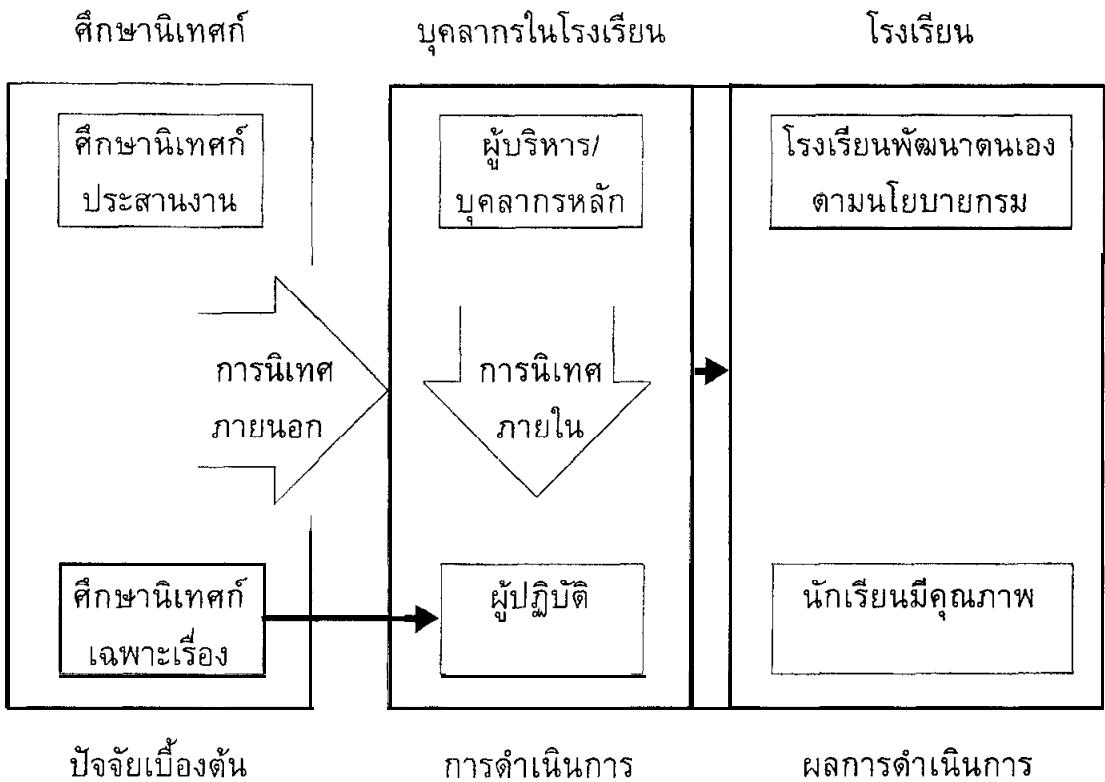
2. บทบาทในการพัฒนาศักยภาพของครุในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี การงานนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาเป็นแนวทางในการพัฒนาวิชาชีพครุ จะเป็นสิ่งจุใจ อย่างหนึ่งในการพัฒนาการเรียนการสอนของครุ

3. บทบาทในการติดตามและประเมินผล ศึกษานิเทศก์ต้องเป็นตัวแทนกรม ในการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานตามนโยบายของกรมที่โรงเรียนปฏิบัติอยู่

4. บทบาทในการส่งเสริมให้มีโรงเรียนต้นแบบ หมวดวิชาต้นแบบ และครุ ต้นแบบ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนางาน

5. บทบาทในการสร้างขวัญและกำลังใจแก่ครุในการพัฒนาการเรียนการสอน จากบทบาทดังกล่าว สรุปได้ว่า ศึกษานิเทศก์แต่ละคนจะต้องปฏิบัติสองบทบาท ใหญ่ๆ คือ ศึกษานิเทศก์ประสานงานประจำโรงเรียน และศึกษานิเทศก์เฉพาะเรื่อง โดย มีโครงสร้างดังนี้

แผนภูมิ แสดงการประสานการนิเทศภายในออก และการนิเทศภายใน เพื่อให้โรงเรียน พัฒนาตนเอง

คำอธิบาย

- (1) ศึกษานิเทศก์ดำเนินการนิเทศภายนอกในบทบาทของศึกษานิเทศก์ ประสานงาน และศึกษานิเทศก์เฉพาะเรื่อง
- (2) บุคลากรในโรงเรียน เกิดการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบ
- (3) โรงเรียนสามารถดำเนินงานตามนโยบาย และทำให้นักเรียนมีคุณภาพ

ความสัมพันธ์ของการนิเทศการศึกษา กับ การบริหารการศึกษา

การนิเทศการศึกษา กับ การบริหารการศึกษา มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเป็นอย่างมาก ทั้งการบริหารการศึกษา และการนิเทศการศึกษา ต่างก็มุ่งหวังที่คุณภาพของงาน เช่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตาม วิธีการดำเนินงานให้ได้มาตรฐานนั้นจะมีจุดเน้นที่แตกต่างกันอยู่บ้างก็คือ การบริหารมักจะเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานและการอำนวย

ความสะดวกโดยทั่วๆ ไป โดยมุ่งเน้นผลผลิตมากกว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงาน แต่การนิเทศจะเน้นที่คุณภาพของการเรียนของนักเรียนถือว่าการได้มาซึ่งคุณภาพของผลผลิตนั้นมาจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการปฏิบัติงานโดยตรง

งานใดก็ตามที่ปฏิบัติไปแล้วไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงานนั้นถือว่าเป็นเรื่องของ “การบริหาร” การสอนช้อมเสริม การจัดห้องสมุด ห้องวิชา-การ ฯลฯ งานเหล่านี้ผู้บริหารได้สั่งให้ครูเป็นผู้ปฏิบัติ และเมื่อครูปฏิบัติแล้วก็ถือว่าบรรลุจุดมุ่งหมายของการบริหาร งานเหล่านี้ผู้ปฏิบัติงานจะใช้ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่มืออยู่เดิมมาปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงไป และในการทำงานเหล่านี้ผู้บริหารไม่ได้มีเจตนาرمณ์ที่จะให้ผู้ปฏิบัติจะต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแต่อย่างใดเลย จึงไม่ถือว่าเป็นงานนิเทศการศึกษา แต่ถ้างานใดที่ผู้บริหารมุ่งหวังจะให้ผู้ปฏิบัติงานได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น งานนั้นถือว่าเป็นเรื่องของการนิเทศการศึกษา ยกตัวอย่างเช่น การประชุมชี้แจงวิธีการทำงาน การประชุมสัมมนา การประชุมอบรม การให้อ่านเอกสารหรือสิ่งพิมพ์ต่างๆ ฯลฯ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นงานนิเทศการศึกษาทั้งสิ้น เพราะการดำเนินงานดังกล่าวผู้บริหารได้มุ่งหวังต้องการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพสูงขึ้น ซึ่งผลจากการปฏิบัติงานเหล่านี้จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงานโดยตรง

ความเข้าใจไม่ถูกต้องในเรื่องการบริหารและการนิเทศการศึกษาที่เห็นได้ชัด อีกประการหนึ่งของผู้บริหารโรงเรียนก็คือ ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจว่า โครงการใดเป็นโครงการนิเทศการศึกษาหรือโครงการใดเป็นโครงการบริหารการศึกษา ยกตัวอย่างเช่น โครงการจัดห้องวิชาการ โครงการจัดทำหนังสือและสื่อการสอน โครงการจัดทำคลังข้อสอบ ฯลฯ จุดประสงค์ตลอดจนวิธีการจัดกิจกรรมเหล่านี้ไม่ได้ทำให้ผู้ปฏิบัติเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างใดเลย จึงไม่ถือว่าเป็นโครงการนิเทศการศึกษา แต่ถ้าหากโครงการใดที่ทำไปแล้วทำให้พฤติกรรมของผู้ปฏิบัติได้ดีขึ้น เช่น มีความรู้ดีขึ้น จะถือว่าโครงการเหล่านี้เป็นโครงการนิเทศการศึกษา เช่น โครงการพัฒนาคุณภาพการสอนของครู โครงการพัฒนาทักษะศึกษา โครงการประชุมปฏิบัติการเพื่อจัดทำสื่อการสอน ฯลฯ เป็นต้น

การนิเทศการศึกษาที่ผู้นิเทศงานทำหน้าที่สนับสนุนการพัฒนาการเรียนการสอนนั้น ผู้นิเทศการศึกษาที่ใช้ชื่อเรียกว่า ศึกษานิเทศก์ มีหน้าที่แนะนำ ชี้แจง โน้มนำวิเคราะห์สอน เปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงวิธีสอนเท่านั้น ไม่มีอำนาจในการสั่งการใด

ให้ครูปฏิบัติการสอนตามที่ตนแนะนำ การปรับปรุงวิธีสอนจึงขึ้นอยู่กับความเห็นพ้องต้องกันระหว่างครูผู้สอนกับผู้นิเทศ (ผู้ปฏิบัติกับผู้แนะนำ) เพราะ

1. คำชี้แนะนำของศึกษานิเทศก์ อาจไม่เกิดประโยชน์แก่การเรียนของเด็ก หรือการจะปรับปรุงการเรียนการสอนในทรอคนะของครูผู้สอน เพราะผู้นิเทศเป็นผู้แนะนำฝ่ายเดียว ซึ่งอาจขาดข้อมูลในการชี้แนะนำเป็นได้

2. จากปัญหาการนิเทศที่ผู้นิเทศเป็นผู้กระทำการฝ่ายเดียว จึงเกิดวิธีการนิเทศอีกแบบหนึ่งที่เรียกว่า การนิเทศแบบคลินิก (Clinical Supervision) หรือการนิเทศแบบมีส่วนร่วม (ครุกับผู้นิเทศ) โดยมุ่งให้ผู้รับการนิเทศได้เข้าใจและเห็นความจำเป็น แล้วจึงให้คำแนะนำ เป็นต้น

3. งานการสอนแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง เพราะเป็นวิชาชีพชั้นสูง ทั้งรูปแบบการสอน เทคนิคการสอนของครูแต่ละคน ตลอดจนประสบการณ์ในการสอนแตกต่างกัน การจะนิเทศโดยการบังคับหรือสั่งการใดๆ เกี่ยวกับเรื่องการสอน ย่อมเป็นการไม่เคารพ ในศักยภาพของบุคคล ขัดแย้งต่อระบบประชาธิปไตย และสภาพการดำรงชีวิตของคนไทย จึงไม่ควรให้มีการนิเทศโดยการบังคับหรือสั่งการ ทั้งนี้เพื่อผลทางการปฏิบัติในการปรับปรุงการเรียนการสอนที่ถาวร ไม่ใช่งานที่ปฏิบัติเฉพาะหน้า การรับคำแนะนำที่ครุศรัทธา จะเป็นผลของการปฏิบัติที่เสมอต้นเสมอปลาย (Uniformity) ของครูโดยตลอดไป นับเป็นการพัฒนาวิชาชีพทางการสอนที่มีประสิทธิภาพอีกด้วย

โลกของการนิเทศการศึกษาที่กล่าวเน้นให้ครูผู้รับการนิเทศการเรียนการสอนนี้ ย่อมปรากฏในวงการศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่อนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษาหรือฝึกหัดครู เป็นต้น ทั้งนี้ เพราะสภาพการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ ตลอดจนสภาพแวดล้อมและทรัพยากรของไทย (ของโลก) เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มนุษย์ได้พยายามค้นคว้าหาเครื่องมือ วิธีการใหม่ๆ มาใช้อยู่ทุกขณะ วิชาชีพทางการสอนก็ได้รับการปรับปรุงวิธีการสอนใหม่ๆ เกิดขึ้น จึงเกิดความจำเป็นในการที่จะต้องปรับปรุงการสอน ทั้งในด้านเนื้อหา กิจกรรม (หลักสูตร) ให้สามารถสนองการปรับตัว ได้ทันเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทั้งปวง กรณีที่เด็กได้รับการจากการเรียนรู้ ฝึกใช้ความรู้ที่เรียน ย่อมจะเป็นพื้นฐานสำคัญที่เขาจะสามารถผนวกสิ่งใหม่สถานการณ์ใหม่ โดยใช้การถ่ายโยงการเรียนรู้ (transfer of Learning) ได้ดี จึงต้องมีการนิเทศการศึกษา เพื่อให้ทันความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการบริหารกับการนิเทศ

การนิเทศการศึกษา	การบริหารการศึกษา
1. การนิเทศการศึกษาเป็นงานวิชาการ	1. การบริหารการศึกษาเป็นเรื่องการจัด อัตราก้าลังคน วัสดุ นโยบาย โครงการ จัดการศึกษา
2. การนิเทศการศึกษาเป็นงานพระคุณ	2. การบริหารเป็นงานพระเดช ใช้อำนาจ สั่งการจำต้องปฏิบัติ
3. การนิเทศการศึกษาเป็นงานที่ดำเนิน การในโรงเรียนที่อยู่โรงเรียน	3. การบริหารเป็นงานประจำสำนักงาน
4. งานนิเทศการศึกษาเป็นงานที่บังเกิดผล เห็นช้าด้วยเวลา	4. การบริหารยอมเป็นไปตามกำหนด เวลา
5. งานนิเทศการศึกษาต้องอาศัยจิตวิทยา เป็นแนวทาง	5. การบริหารต้องอาศัยกฎหมาย ระเบียบ ปฏิบัติ
6. การนิเทศการศึกษาต้องสร้างครรภชาให้ ครุกิดความครรภชาผู้นิเทศก์จะดำเนิน งานได้ผลดี	6. การบริหารใช้อำนาจสั่งการต้องปฏิบัติ จึงอาจขัดกับแนวทางจิตวิทยาอยู่มาก
7. ผู้นิเทศก์อาจเป็นศึกษานิเทศก์ ครู หรือ ผู้บริหารก็ได้	7. การบริหารเป็นหน้าที่และความรับผิด- ชอบของฝ่ายบริหารเฉพาะผู้บริหาร การศึกษาจำต้องมีบทบาททั้งบริหาร และวิชาการ

แม้ว่าการบริหารการศึกษากับการนิเทศการศึกษาจะแยกกันไม่ออกโดยเด็ดขาด เพราะมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด แต่ลักษณะของงานที่กระทำหรือปฏิบัติจะแปลงแตกต่างกันตามบทบาทของแต่ละงาน แต่ในลักษณะของงานเป็นงานการปรับปรุง การเรียนการสอน และการพัฒนาวิชาชีพโดยเฉพาะ และยิ่งเป็นผู้บริหารโรงเรียนด้วยแล้ว บทบาทคือ ทั้งนิเทศและบริหารโรงเรียนควบคู่กัน อย่างที่เราเรียกว่า “การนิเทศ
ภายใต้โรงเรียน” นั่นเอง

ความจำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศการศึกษา

เพื่อให้ครูและผู้เกี่ยวข้องได้เข้าใจ ทั้งลักษณะธรรมชาติของการจัดการศึกษา ความจำเป็นของการนิเทศการศึกษา จะ ต้องเป็นสิ่งควบคู่กับการจัดการศึกษาทุกระดับ ดังนี้

1. การจัดการศึกษาทุกระดับ จะต้องรับการปรับปรุงให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการดำรงชีวิตในปัจจุบัน การนิเทศการศึกษา ย่อมจะช่วยให้มีการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

2. เนื่องจากวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ ได้เจริญ ก้าวหน้าขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง ตลอดจนแนวคิดทางการสอนใหม่ได้รับการค้นพบจากการค้นคว้าวิจัยตลอดเวลา จึงจำเป็นต้องมีการนิเทศการศึกษา ซึ่งจะช่วยให้ครูได้มีความรู้ ความเข้าใจที่จะใช้นวัตกรรมในการเรียนการสอนได้ทันสมัย

3. วิชาชีพทางการสอนเป็นวิชาชีพชั้นสูง จำต้องได้รับการพัฒนาวิชาชีพให้ ก้าวหน้าให้สอดคล้องสมกับวิชาชีพชั้นสูงอย่างแท้จริง (ดังที่เคยกล่าวไว้แล้วว่า ครู เท่านั้นที่จะสอนได้และสอนได้ทันสมัย มิใช่ว่าครุฯ ก็สอนได้) ซึ่งเป็นธรรมชาติของการพัฒนาวิชาชีพชั้นสูงที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญในการนิเทศการศึกษาช่วยพัฒนาใน วิชาชีพ

4. งานการจัดการศึกษาเป็นงานละเอียดและลึกซึ้ง มักจะประสบปัญหาและ อุปสรรคต่างๆ (ครูผู้สอน เด็กผู้เรียน พ่อแม่และผู้ปกครอง) จากสังคมที่เปลี่ยนแปลง ตามข้อ 1 จึงจำเป็นต้องใช้เทคนิคทางการนิเทศเข้าช่วยแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ให้ลุล่วงไปควบคู่กับการจัดการเรียนการสอน เพื่อแก้ไขสถานการณ์แห่งปัญหาและ อุปสรรค ทั้งทางวิชาการและการดำรงชีวิตที่ดีแก่เยาวชนของชาติ

5. เป็นธรรมชาติของการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการสอน ทั้งปริมาณ คุณภาพทางการสอน และระยะเวลาอันยาวนานในการสอนของครูแตกต่างกันมาก จำเป็นต้องใช้วิธีการนิเทศเข้าช่วยพัฒนาการทั้งทางด้านวิชาการและจิตใจของครูผู้สอน ควบคู่กัน

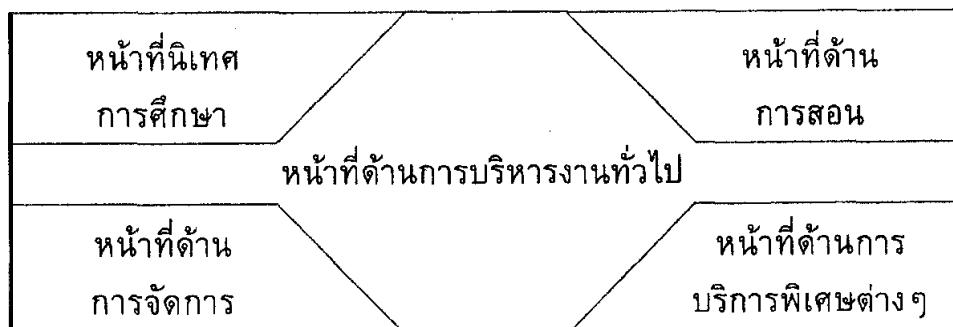
6. ความต้องการในการปรับปรุงคุณภาพของชีวิตของผู้เรียนให้สอดคล้องกับ ธรรมชาติ ระเบียบประเพณีของท้องถิ่น จำเป็นจะต้องมีการพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่น

ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่ของศึกษาฯ เนคก์และผู้นิเทศที่จะชี้นำและพัฒนาหลักสูตรดังกล่าวขึ้น

7. งานนิเทศการศึกษาอีกส่วนหนึ่งที่จำเป็นจะต้องใช้ผลการวิจัยทางการศึกษาใหม่ๆ มาช่วยในการปรับปรุงการเรียนการสอน ตลอดจนผลแห่งการค้นคว้าทดลองทางวิชาการนั้น ย้อมด้วยศาสตร์การนิเทศการศึกษาเป็นตัวประสานสัมพันธ์กับครุผู้สอนได้ดี

หัวใจของงานคืองานวิชาการในโรงเรียนนั้น อยู่ที่การสร้างคุณภาพในการเรียน การสอนแก่เด็กผู้เรียน งานวิชาการของโรงเรียนหาได้อยู่ที่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน การสอนหรือการอ่านออกเขียนได้ก็หาไม่ งานวิชาการของโรงเรียนย่อมขึ้นอยู่ที่คุณภาพของผู้เรียนในหลาย ๆ ด้าน ดังนั้น งานการนิเทศจึงเป็นงานที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการสอนของครุให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ (บันลือ พฤกษะวน, 2535)

หน้าที่หลักในการบริหารโรงเรียน

ความสัมพันธ์ที่มีต่อตัวนักเรียน ภาพแสดงหน้าที่หลักในการบริหารงานของโรงเรียน

ดังจะเห็นได้ว่า งานนิเทศการศึกษาเป็นงานด้านหนึ่งในงานหลักของการบริหารโรงเรียน โดยที่งานนิเทศการสอนเป็นงานที่จะรักษาหรือเปลี่ยนแปลงการบริหารงานโรงเรียน เพื่อให้เป็นผลโดยตรงต่อวัตถุประสงค์ด้านการสอนของโรงเรียน การนิเทศการศึกษาเป็นผลโดยตรงต่อผู้เรียนโดยผ่านบุคคลและสิ่งของอื่นๆ

การกิจทางการบริหารและการนิเทศการศึกษา ที่ควรจัดให้มีขึ้นในโรงเรียน ทั้งผู้บริหารและผู้ทำหน้าที่งานนิเทศการศึกษา มีภารกิจที่จะต้องร่วมกับบริหารงานในโรงเรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา ดังนั้นหน้าที่หลักของผู้บริหารและผู้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษา จึงมีหน้าที่ผลักดัน กระตุ้น และซักจุ่งให้บุคลากรต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครู ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงต่อตัวเด็กและการให้การสอนแก่เด็กได้พัฒนาเพิ่มพูนความรู้ความชำนาญ และความสามารถ เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น ซึ่งพอจะสรุปวิธีปฏิบัติต่างๆ ได้ดังนี้

1. จัดให้มีการปฐมนิเทศครูใหม่ เพื่อให้ทราบปรัชญา วัตถุประสงค์ ประวัติ ความเป็นมาของโรงเรียน สภาพของชุมชน ระเบียนข้อมูลคับ สวัสดิการ และกิจกรรม ต่างๆ ของโรงเรียน
2. จัดให้มีบริการทางด้านการสอน เช่น แนะนำให้ใช้หรือผลิตทัศนูปกรณ์ จัดห้องสมุด โต๊ะ ม้านั่งสำหรับครู และน้ำซึ่งแข็งเหลว วัตถุ และวิทยากรภายนอก ฯลฯ
3. จัดให้ครูใหม่สังเกตการสอนของครูอวุโสที่มีประสบการณ์การสอนนานา民族 และมีความสามารถเชี่ยวชาญทางการสอน
4. สังเกตการสอนในชั้นเพื่อช่วยเหลือครู มิใช่เป็นการจับผิด
5. ให้ครูได้เยี่ยมเยียนดูการสอน และการดำเนินงานของโรงเรียนอื่นที่อยู่ข้างเคียง หรือต่างจังหวัดถ้ามีงบประมาณ
6. ให้ครูได้เยี่ยมเยียนการสอนของครูในชั้นอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นชั้นระดับเดียวกัน หรือต่างระดับกัน
7. เปิดโอกาสให้ครูได้ดูการสาธิตการสอน จะจากผู้เชี่ยวชาญหรือครูด้วยกันเอง หรือถ้าครูใหญ่มีความสามารถและได้รับการขอร้องจากครูก็อาจสาธิตให้ดูเอง
8. ให้กลุ่มโรงเรียนใช้ประโยชน์ในการมีกลุ่มของโรงเรียน โดยร่วมมือและช่วยเหลือกันเองทางด้านวิชาการ
9. จัดให้มีสัปดาห์แห่งความก้าวหน้าทางวิชาการ อาจจะให้ครูหรือเชิญผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอกมาบรรยายในหัวข้อเรื่องที่ครูส่วนใหญ่มีความต้องการหรือความสนใจ
10. จัดให้มีกลุ่มอภิปรายย่อยๆ ตามความสนใจของครู อภิปรายเกี่ยวกับเรื่อง วิธีสอนต่างๆ เป็นต้น

11. จัดให้มีการประชุมอบรมในระหว่างคุณร้อน ประมาณ 1-2 สัปดาห์ (ถ้ามีงบประมาณ)

12. ส่งครุไปร่วมในการอบรมต่างๆ เมื่อมีกำลังและโอกาส

13. รับสารทางวิชาการต่างๆ ไว้ให้ครุได้ศึกษา ค้นคว้า โดยจัดไว้ในที่ครุหยินดีอ่านได้สะดวก

14. แนะนำครุให้เข้าเป็นสมาคมทางวิชาการต่างๆ เช่น สมาคมครุวิทยาศาสตร์ สมาคมคณิตศาสตร์ สมาคมการศึกษา หรือแนะนำครุให้เป็นสมาชิกวารสารทางการศึกษาต่างๆ เช่น วิทยาสาร มิตรครุ ครุบริทัศน์ จุลสารนักบริหาร ฯลฯ

15. ให้คำปรึกษาหารือทางด้านส่วนตัวและด้านวิชาการแก่ครุ ทั้งเป็นรายบุคคล และเป็นกลุ่ม

16. ถ้ามีโอกาสและกำลังสนับสนุนให้ครุไปศึกษาเพิ่มเติม

17. สร้างบรรยากาศทางวิชาการให้เกิดขึ้นในหมู่ครุ เช่น จัดเที่ยงวันสัมมนา (คุยกันทางวิชาการในขณะรับประทานอาหารกลางวัน โดยมีครุคนหนึ่งให้การสนทนาและคนอื่นໄດ້ถ้ามหรือเสริมการสนทนา) มีป้าย公告เป็นครั้งคราว เชิญบุคคลภายนอกหรือผู้ปกครองนักเรียนที่มีความรู้ดีในบางเรื่องมาร่วม

18. ส่งเสริมให้ครุเขียนบทความทางวิชาการไปลงหนังสือวารสารต่างๆ

19. นำครุไปทัศนศึกษาสถานที่ที่จะให้ความรู้ทางวิชาการเพิ่มเติม และเป็นประสบการณ์จริงๆ แก่ครุ

20. จัดรายการเล่าสู่กันฟัง หรือเขียนสู่กันอ่าน โดยครุใหญ่กำหนดให้ครุคนหนึ่งอ่านหนังสือที่เป็นประโยชน์ทางวิชาการ แล้วให้ครุมาคุยหรือเขียนย่อให้ครุคนอื่นๆ ได้ฟังหรือได้อ่าน

ยังมีวิธีการอื่นๆ อีกมากมายที่ผู้บริหารหรือครุใหญ่ และผู้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษาอาจจัดให้มีขึ้น เพื่อส่งเสริมวิชาการแก่ครุในโรงเรียน แต่อย่างไรก็ตาม อุปสรรคอาจเกิดขึ้นในด้านต่างๆ เช่น งบประมาณ เวลา ความสนใจ สถานที่ บุคลากร และปัญหาเศรษฐกิจส่วนตัวของครุ ผู้บริหาร หรือผู้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษาเอง แต่ทั้งนี้ ทั้งนั้นก็ขึ้นอยู่กับความเสียสละ และความมุ่งมั่นของผู้บริหาร ผู้ที่ทำหน้าที่นิเทศการศึกษา และคณะครุที่จะปฏิบัติ

สรุป การนิเทศการศึกษาและการบริหารโรงเรียน มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดในทางหน้าที่ของการจัดการศึกษา จะมีการแบ่งแยกกันบ้างก็เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์งานและสำหรับการอภิปราย แต่ในทางปฏิบัติแล้วงานนิเทศการศึกษาเป็นงานสำคัญอันหนึ่งของการบริหารโรงเรียน และในทางปฏิบัติงานจริงก็จะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และจะซ้ำซ้อนกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความเป็นผู้นำทางการนิเทศการศึกษาและการบริหารการศึกษา จึงมีคุณลักษณะและพฤติกรรมใกล้เคียงกัน โดยทางฝ่ายบริหารการศึกษาจะมุ่งบริหารงานอย่างกว้างๆ และโดยทั่วไปของโรงเรียน ส่วนทางฝ่ายการนิเทศการศึกษาจะมุ่งเฉพาะด้านการสอน และด้านการพัฒนาครูโดยตรงเป็นส่วนใหญ่

